

80. GODINA OD VELIKE TRAGEDIJE: ŠTO SE ZAPRAVO DOGODILO?

Dobivši veliku podršku Velike Britanije, kako u političkom tako i u materijalnom pogledu, partizani su sve više jačali. Završne ratne operacije počele su, što se tiče našega područja, u jesen 1944. te nastavljene u proljeće 1945. **Mostar je bio u rukama partizana 15. veljače 1945.**

Kako se pojedina linija gubila, vojska se povlačila prema sjeveru. Zajedno s vojskom povlačilo se i stanovništvo. U narodu je zavladao **veliki strah** da će ako padnu u ruke partizana biti pobijeni jer su partizani u mjestima koja su osvajali činili zločine nad onima koje su zatekli. Prema jednom izvješću *Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske* (CK KPH) od 17. siječnja 1945. povjerenici OZNE (Odjeljenje za zaštitu naroda) na području Dalmacije su "dobili direktivu, da prilikom oslobađanja uhapsu što više ljudi, jedan dio od tih, koji ispunjavaju potrebne uslove, likvidiraju, a ostali dio puste na slobodu". Slično se događalo i na području Hercegovine. Tadašnji mostarsko-duvanjski biskup Petar

Čule svjedoči: **"Po dolasku u svako selo OZN-a je dala pobiti po nekoliko ljudi, da drugima zada strah. U Mostaru svi su zatvori odmah bili puni. Zatvorenici su bili uglavnom Hrvati - katolici."** Fra Lucijan Kordić, član Hercegovačke franjevačke provincije, također za Mostar svjedoči da je u njemu nakon "pada" 15. veljače 1945. zavladao **"noćni strah, obračunavanje, osveta i pokolji. Gdje god su partizani dospjeli, počeli su s paušalnim likvidiranjem ljudstva, zatvorima i kaznama bez ikakva, pogotovo nepristrana, pravedna suda"**.

Put povlačenja išao je preko Ivan planine, Sarajeva, rijeke Save do Zagreba. Zagreb je u to vrijeme kako neki opisuju bio "prava košnica ljudstva, kao da se cijela Hrvatska u njega slegla". Povlačenje iz Zagreba uslijedilo je 6., odnosno 7. i 8. svibnja. Putovanje kroza Sloveniju išlo je sporo. Naime, istim putem se povlačila i njemačka vojska koja je ostavljala naoružanje i tehniku što je usporavalo kretanje kolone. Do Zidanog Mosta izgleda

nije bilo većih problema. Međutim, od Zidanog Mosta, osobito od Celja pa do Dravograda partizani su često prekidali kolone, zarobljavali i ubijali one koji su krenuli i prije nego što su došli na Bleiburško polje. Dravograd koji je bio nadomak austrijske granice bio je opkoljen partizanima 11. i 12. svibnja. I ovdje je zarobljen velik broj ljudi, ali teško je procijeniti koliko. Prema nekima "od dostupnih iskaza, u dva dana (12.-14. svibnja)" na području Dravograda i okolice "zarobljeno je oko 55-60 tisuća pripadnika neprijateljskih jedinica". Ovdje se ne radi samo o hrvatskim vojnicima nego i o njemačkim, slovenskim domobranima i četnicima. Za pretpostaviti je da se najviše radilo o njemačkim i hrvatskim vojnicima jer je njih bilo najviše.

Oni koji su uspjeli proći Dravograd našli su se 14. svibnja na Bleiburškom polju misleći da su se domogli slobode. Uslijedili su pregovori, ako se to može uopće nazvati pregovorima **jer su Britanci već bili odlučili** da će one koji se njima predaju predati partizanima, iako to nije bilo u skladu s konvencijama o ratnim zarobljenicima. Britanski general Scott više je puta u vrijeme razgovora o predaji vođenih u dvorcu pokraj Bleiburga naglašavao da su partizani njihovi saveznici. Glavni pregovarač s partizanske strane general Milan Basta obećao je da će civili biti vraćeni kućama te da će s vojnicima postupiti prema međunarodnom pravu. Predaja je obavljena 15. svibnja 1945. u popodnevnim satima. Osim onih koji su se našli na Bleiburškom polju, Britanci su također jugoslavenskim partizanima izručili i većinu onih koji su se nalazili u izbjegličkim logorima u njihovoj

zoni u Austriji. Zadnja izručenja izvršena su 31. svibnja 1945.

Nakon izručenja uslijedio je **masakr**. Prema svjedočenjima i pronađenim grobištima velik dio zarobljenika ubijen je već u Sloveniji. Veće torture počele su odmah nakon Dravograda. Oni koji bi zaostali bili su ubijeni, oduzimane su im vrijedne stvari (satovi, prstenovi, lančići), bolja odjeća i obuća, udarani su i maltretirani. Kad bi dolazili u logore, slijedilo bi raz-

vrstavanje na časnike, ustaše i domobrane. Časnici i ustaše redovito bi bili odvođeni na strijeljanje. Na temelju izvješća o stradanjima dalo bi se zaključiti da su časnici i stare ustaše, dakle oni koji su stupili u ustaše do 1945., već dobrim dijelom pobijeni u Sloveniji. Prema izvješću *Vlade Republike Slovenije za rješavanje pitanja skrivenih grobišta 2005.-2008.* na području Slovenije do sada je identificirano **581** grobište žrtava Drugoga svjetskog rata i porača.

Na području R. Hrvatske prema izvješću *Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava* iz 1999. evidentirano je oko **700** masovnih grobišta. Negdje se spominje i **840**. Najveće stratište

na području R. Hrvatske je **Maceljska šuma**. Na ovom području do sada je evidentirano 130 grobnica. Iskapanjima provedenim 1992. u 26 grobnica pronađeno je 1164 kostura. Točan broj stradalih nije poznat. Pretpostavlja se da bi ukupan broj pobijenih mogao ići do **12.000 vojnika i civila**.

Preživjeli su dalje nastavili "križnim putem" prema Zagrebu, Slavoniji, Srbiji, Makedoniji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori. Prema

150.000 pa čak do 600.000 stradalih. Ipak najčešće se spominje oko 200.000 do 250.000. Prema **Martini Grahek Ravančić**, koja je usput rečeno do sada napisala najkompletniju studiju o Bleiburškoj tragediji, a koja se oslanja uglavnom na Žerjevićeva istraživanja koja smatra "cjelovitim i djelomično pouzdanim (do sada)" te na novija istraživanja i iskapanja koja su se događala u Sloveniji, ukupna brojka stradalih na Bleiburgu i "Križnom putu", dakle **onih koji su pošli iz Zagreba i nisu se vratili, mogla bi biti oko 80.000 do 90.000**. Ovu brojku uglavnom prihvaća hrvatska suvremena historiografija, istina neki kao stvarnu, neki kao polaznu. Ovim žrtvama također treba pridodati žrtve koje su stradale ranije tako da bi ova brojka na kraju **morala biti polazna**. S područja Hercegovine u vrijeme Drugoga svjetskog rata i porača, prema popisu koji je radio Biskupski ordinarijat Mostar 1991., stradalo je **oko 16.000 vjernika**, što bi značilo otprilike da je stradao **svaki deseti katolik**.

Među žrtvama rata i porača bili su mnogi svećenici, redovnici, redovnice i bogoslovi. Ovisno o načinu brojanja njihov broj se kreće negdje do 660. Za području Bosne i Hercegovine postoje točniji podatci. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata u BiH ubijen je, umro od tifusa ili zbog maltretiranja, odnosno mučenja u logorima i zatvorima 161 svećenik. Najviše su ih ubili partizani u završnim vojnim operacijama i u vremenu neposredno nakon rata, njih 130. Osim njih ubijeno je 55 bogoslova, sjemeništara i braće laika, te 11 časničkih sestara. Sveukupno stradalo je **227** svećenika, bogoslova,

sjemeništara, braće laika i časni sestara. **Od toga na izravan ili neizravan način od partizana**

i poslijeratne komunističke vlasti stradalo je njih 184 ili 81,05 %. Što se tiče svećenika Banjolučka

biskupija izgubila je njih 13 od 31 ili 41,93 %, Vrhbosanska nadbiskupija 27 od 123 ili 27,95 %, Bosanska franjevačka provincija 47 od 192 ili 24,47 %, Hercegovačka franjevačka provincija 55 od 155 ili **35,48 %** i Mostarsko-duvanjska i Trebinjsko-mrkanska biskupija njih 14 od 35 ili **40 %**. Što se tiče prostora hercegovačkih biskupija ubijeno je 12 biskupijskih i 55 svećenika franjevaca, te dva biskupijska bogoslova i 11 franjevačkih bogoslova, sjemeništara i braće laika. Samo na "Križnom putu" ubijena su 4 biskupijska i 13 svećenika franjevaca.

mk

MISA ZA SVEĆENIKE ŽRTVE DRUGOGA SVJETSKOG RATA I PORAĆA

HRASNO - U svetištu Kraljice Mira u Hrasnu, 6. travnja 2025., misno slavlje za biskupijske svećenike Mostarsko-duvanjske i Trebinjsko-mrkanske biskupije, žrtve Drugoga svjetskog rata i poraća slavio je u zajedništvu s **don Antom Luburićem**, biskupskim vikarom za Trebinjsko-mrkansku biskupiju, **don Vinkom Ragužom**, župnikom i upraviteljem svetišta Kraljice Mira i svećenicima koji pastoralno djeluju na području Trebinjsko-mrkanske biskupije **don Milenko Krešić**, župnik iz Pologa, profesor na KBF-u u Sarajevu i urednik Crkve na kamenu. Don Milenko je pozvao okupljene da se u ovoj svetoj Misi sjete ne samo svećenika kojih će se spomenuti u Misi, nego i svih svećenika, redovnika, redovnica i naroda Božjeg stradalog u Drugom svjetskom ratu i poraću ali i njihovih progonitelja "koji su sigurno potrebniji Božjeg milosrđa od njihovih žrtava". U propovijedi se don Milenko osvrnuo na evanđeoski odlomak 5. korizmene nedjelje, odlomak

koji govori o susretu Isusa i javne grješnice (Iv 8,1-11). Istaknuo je da u ovom susretu imamo izvrstan primjer onoga što se događa

svjetskog rata i poraća istaknuvši osnovne podatke iz njihova života, kad i gdje su rođeni, gdje su djelovali u vrijeme rata i u kojim okol-

u našoj ispovijedi: "Isus kleči pred javnom grešnicom, ne osuđuje nju nego njezin grijeh koji joj oprašta i vraća joj dostojanstvo žene. Ona je do susreta s Isusom bila javna grešnica a nakon susreta s njime žena. Isto se događa i u našoj ispovijedi. Prije susreta s Bogom mi smo grešnici a nakon susreta s njime djeca Božja." U drugom dijelu propovijedi spomenuo se 14 svećenika i dvojice bogoslova žrtava Drugoga

svjetskog rata i poraća istaknuvši osnovne podatke iz njihova života, kad i gdje su rođeni, gdje su djelovali u vrijeme rata i u kojim okol-

nostima su stradali. Njihova imena su: **don Ante Bakula, don Nikola Bošnjak, don Ante Krešimir Buconjić, don Lovro Konjevod, don Martin Krešić, don Andrija Majić mlađi, don Jerko Nuić, don Mitar Papac, don Vide Putica, don Ivan Raguž, don Ilija Tomas, don Marijan Vujnović, don Ante Zrno i don Stanko Čotić** te bogoslovi: **Ante Jukić i Srećko Čotić**.

mk

Don Nikola Bošnjak (1909.-1945.)

Rođen je 19. kolovoza 1909. u župi Ljuti Dolac. Za svećenika je zaređen 31. ožujka 1934. Kao svećenik djelovao je u župama Gradac: 1934., Trebinja: 1935.-1938., i Prenj: 1939.-1941. U jesen 1941. otišao je "samoinicijativno" u Zagreb i prijavio se u vojne dušobrižnike. Kao vojni kapelan djelovao je u Trebinju i Sarajevu

odakle je s vojskom i narodom pošao prema Zagrebu te konačno prema Austriji. Došao je do Bleiburškoga polja odakle je vraćen kao i mnogi drugi. U povratku je **u svibnju 1945.** negdje ubijen. Ne zna se točno gdje. Najvjerojatnije u Macelju ili negdje kod Krapine. Za grob mu se ne zna. **Ubijen je u 36. godini života i 12. godini misništva.**

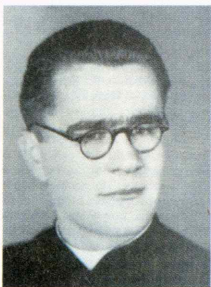
Don Andrija Majić, mlađi (1910.-1945.)

Rođen je 15. travnja 1910. u Drinovcima. Za svećenika je zaređen 6. travnja 1935. Kao svećenik djelovao je u župama Vir: 1935.-1936., Stolac: 1936.-1939., Trebinja: 1939.-1941., Vinica: 1941.-1945. Tu su mu za vrijeme rata dolazili mnogi dalmatinski partizani koje je poznao.

Nije imao nikakvih problema. Međutim, kad su vidjeli da dobivaju vlast u siječnju 1945., pripremili su mu ili uhićenje i suđenje ili s njima u šumu. Don Andrija je tada napustio župu i došao do svoga strica don Andrije u Bijelo Polje. Odatle je poput drugih krenuo u Zagreb gdje je proboravio od veljače do svibnja 1945. te u vrijeme povlačenja dalje prema Austriji. Došao je do Klagenfurta odakle je s ostalima vraćan na granicu i predan partizanima. **Ubijen je najvjerojatnije 15. srpnja 1945.** i bačen u jamu Jazovku kod koje je pronađen njegov brevijar. **Ubijen je u 36. godini života i 11. godini misništva.**

Ante Jukić, bogoslov (1920.-1945.)

Rođen 4. rujna 1920. u Posušju. Nakon završene travničke gimnazije nastavio je bogoslovne studije u Sarajevu. Bio je bogoslov četvrte godine ratne 1945. kada je nestao. Nitko ne zna kako i kad. Vjerojatno je ubijen negdje u vrijeme povlačenja. **Nestao u 25. godini života.**

Don Ante Krešimir Buconjić (1909.-1945.)

Rođen je 26. ožujka 1909. u Drinovcima. Za svećenika je zaređen 6. travnja 1935. Kao svećenik djelovao je u župama Prenj: 1935.-1937., Vinica: 1937.-1941., te ponovno Prenj: 1941.-1944. Kada se 22. listopada 1944. hrvatska i njemačka vojska povukla na obrambenu liniju: Nevesinje-Mostar-Široki Brijeg, don

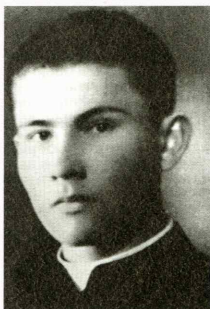
Ante je kao i njegovi župljani napustio župu i uputio se prema Zagrebu. Kratko prije pada NDH stupio je kao dušobrižnik u hrvatsku vojsku jer je tamo bilo puno njegove rodbine i poznanika. Početkom svibnja 1945., poput ostalih, krenuo je prema Austriji ususret saveznicima. Zarobljen je kod Maribora. Prema svjedočanstvima očevidaca izveden je iz logora. Vjerojatno je tu negdje i ubijen. **Na Križnom putu ubijena su mu još trojica braće. Ubijen je u 37. godini života i 11. godini misništva.**

Don Jerko Nuić (1915.-1945.)

Rođen je 8. lipnja 1915. u Drinovcima. Imao je brata svećenika don Matu. Za svećenika je zaređen 8. travnja 1941. Kao svećenik djelovao je u župama Vir: 1942.-1944., Hrasno: 1944. odakle se u listopadu iste godine povukao s narodom te došao u Zagreb. Prilikom povlačenja početkom svibnja 1945. uputio se prema Austriji. Tamo je poput mnogih drugih predan partizanima. Život je skončao prema svjedočenju preživjelih u noći s 27. na 28. svibnja u mjestu Rasinja koje se nalazi na pola puta od Ludbrega do Koprivnice. Nakon mučenja na lomači odveden je u šumu i strijeljan. **Ubijen je u 30. godini života i petoj godini misništva.**

Srećko Čotić, bogoslov (1924.-1945.)

Rođen u Lisicama, župa Humac, 6. srpnja 1924. Bio je bogoslov treće godine. Povlačio se s ostalim narodom prema Zagrebu i Austriji. Navodno je posljednji put viđen u logoru u Slavonskoj Požegi. Od tada mu se gubi svaki trag. **Vjerojatno je tu okončano život u 21. godini.**

80. GODINA OD VELIKE TRAGEDIJE

